

PARTNERIO LYGINAMOJO PRANAŠUMO, ELGESIO IR PASITENKINIMO POROS SANTYKIAIS SĄSAJOS

Visvaldas Legkauskas

daktaras lektorius,
Vytauto Didžiojo universitetas
Bendrosios psichologijos katedra
K. Donelaičio g. 58, LT-44248 Kaunas
Tel. 8 652 49 273
El. paštas: v.legkauskas@smf.vdu.lt

Tiriant partnerio lyginamąjį pranašumą, partnerių santykių rodiklius ir pasitenkinimo poros tarpusavio santykiais sąsajas dalyvavo 51 heteroseksuali pora. Tiriamųjų amžius svyravo nuo 19 iki 28 metų. Tyrimo rezultatai parodė stiprius pasitenkinimo santykiais ryšius su suvokiamu partnerio lyginamuoju pranašumu. Nors buvo rastos reikšmingos teigiamos koreliacijos tarp pasitenkinimo santykiais ir tokių partnerių elgesio rodiklių kaip kartu su partneriu praleidžiamo laiko trukmė, partneriui rodomo dėmesio ženklai ir partnerio rodomo dėmesio ženklai bei reikšmingos neigiamos koreliacijos tarp pasitenkinimo santykiais ir partnerio balso kėlimo ir nešnekėjimo su tiriamuoju dažnumas bei tiriamojo balso kėlimo dažnumas, tačiau galutinė daugialypė regresijos lygtis parodė, kad pasitenkinimo santykiais prognozei reikšmingos unikalios įtakos turėjo tik du kintamieji – partnerio lyginamasis pranašumas ir tiriamojo partneriui per mėnesį rodomo dėmesio ženklų dažnumas. Du į lygtį patekę kintamieji paaiškino 45,6 proc. pasitenkinimo santykiais duomenų variacijos, iš kurių 42,5 proc. teko partnerio lyginamajam pranašumui.

Pagrindiniai žodžiai: partnerio lyginamasis pranašumas, pasitenkinimas santykiais, porų santykiai.

Lietuvoje šiuo metu 100 santuokų tenka 57 ištuokos (Statistikos departamentas – 2005) ir prielaidų, kad šis skaičius galėtų mažėti, kol kas nenumatoma. Mūsų šalis šiuo atžvilgiu nėra išskirtinė – jau kurį laiką Europoje ir Šiaurės Amerikoje pastebimos registruojamų santuokų skaičiaus mažėjimo ir ištuokų bei neregistruotų partnerystės daugėjimo tendencijos (Maslauskaitė, 2004). Nors Lietuvoje vyrauja tradicinės šeimos, pagrįstos registruota santuoka, modelis, pasak V. Stankūnienės, vykstant spartiems so-

cialiniams ir ekonominiams pokyčiams, jaunesnio amžiaus moterys ir vyrai pradėjo kurti šeimas neįregistravę santuokų (Stankūnienė, 2001).

Tiek susituokusių, tiek ir nesusituokusių porų santykių žlugimas turi rimtų pasekmių buvusių santykių partneriams. B. P. Buunkas (2001) nurodo, kad išsiskyrusių asmenų fizinė ir psichinė sveikata tuo atveju būna prastesnė ne tik palyginus su sutuoktinių, bet ir palyginus su asmenų, kurie liko našliai arba niekada nebuvo susituokę. Žlugę ilgalaikiai santykiai turi neigia-

mos įtakos ir buvusių partnerių finansinei padėčiai, dažnai tai siejasi ir su bendravimo aplinkybėmis – sumažėja draugų (Noller, 1996).

Anot C. E. Rusbult (1983) pasiūlyto Investicijų modelio, išsipareigojimas santykiams ir santykių stabilumas priklauso nuo trijų pagrindinių veiksnių: pasitenkinimo santykiais, suvokiamų alternatyvų kokybės ir investicijų į santykius dydžio. Anot autorės, daugiau pastangų santykiams išsaugoti ir stiprinti dės tie partneriai, kurie yra labiau patenkinti santykiais, turi mažiau kokybiškų alternatyvų šiems santykiams pakeisti ir yra daugiau į juos investavę.

Iš minėtų trijų veiksnių daugiausia tyrinėtojų dėmesio pastaraisiais metais sulaukė klausimas – ar tenkina santykiai. Tyrinėjami tiek objektyvūs pasitenkinimo santykiais koreliatai, tokie kaip demografinės partnerių charakteristikos ir jų elgesio aspektai, tiek ir pasitenkinimui santykiais įtakos galintys turėti partnerių pasaulėžiūros, vertybių ir supratingumo ypatumai. W. K. Halfordas (2004) nurodo, kad pasitenkinimas santykiais priklauso nuo tokių demografinių veiksnių kaip partnerių amžius, jų buvusios santuokos, skyrybos jų tėvų šeimose, vaikų iš ankstesnių santuokų turėjimas. Ar tenkina santykiai, įtakos turi ir tokie santykių istorijos aspektai kaip partnerių bendravimo trukmė ir jų gyvenimas neįregistravus partnerystės (kohabitacija). Su tuo, ar tenkina santykiai, yra susiję ir partnerių tarpusavio elgesio ypatumai, tokie kaip atsivėrimo lygis (Finkenauer et al., 2004), bendravimo ir konfliktų sprendimo įgūdžiai (Greff, 2000), socialinių išsipareigojimų partneriui laikymosi elgesys (toks kaip partnerio išklausymas, planų atsisakymas dėl partnerio ir kt.), (Clark and Grote, 1998) bei partnerį palaikantis ir jam priešiškas elgesys (Feeney, 2002; Hassebrauck and Fehr, 2002; Navaitis, 1999).

Kita vertus, pasitenkinimas santykiais yra subjektyvus santykių kokybės kriterijus, priklausantis ne tik nuo partnerių elgesio vienas kito

atžvilgiu, bet ir nuo to, kaip partneriai tą elgesį suvokia (Berger and Janoff-Bulman, 2006). Todėl partnerių suvokimo, įsitikinimų ir pasaulėžiūros aspektai taip pat sulaukė nemažai tyrinėtojų dėmesio. Įvairių autorių atlikti tyrimai rodo, kad poros pasitenkinimas santykiais yra susijęs su partnerių prisirišimo stiliais (Jones and Cunningham, 1996; Feeney, 2002; Meyers and Landsberger, 2002), suvokiamu partnerio pastangų įvertinimu (Berger and Janoff-Bulman, 2006), įsitikinimų apie romantinius santykius pobūdžiu (Franiuk et al., 2002; Jones and Cunningham, 1996; Traum, 2002) ir partnerių iracionaliais įsitikinimais apie save (Addis and Bernard, 2002; Stackert and Bursik, 2003).

Su pasitenkinimu santykiais susijusius veiksnius nagrinėjančių autorių darbuose pasigendama subjektyviai suvokiamų santykių priežasčių įtakos pasitenkinimu santykiais analizės. Žinoma, pagrindinė priežastis, kodėl žmonės pradeda santykius, yra tai, kad jiems kartu yra geriau nei atskirai, ta yra, būdami kartu, partneriai gali patenkinti tam tikrus poreikius, kurių negalėtų patenkinti būdami vieni. Tačiau tikėtina, kad partnerių pasitenkinimas santykiais priklausys ne tik nuo suvokimo, kad „mano poreikiai tenkinami gerai“, bet ir nuo suvokimo, kad „geriau būti negali“. H. H. Kelley ir J. W. Thibauto (1978) Savitarpio priklausomybės teorija teigia, kad tai, kaip žmonės vertina savo santykius, priklauso nuo jų bendrų lūkesčių. Tokius lūkesčius formuoja ankstesnė patirtis ir kitų žmonių patirties stebėjimas. L. Festingerio (1954) Socialinio palyginimo teoriniu modeliu pagrįsti porų santykių tyrimai parodė, kad, lygindami save su nelaimingesnėmis poromis, partneriai paprastai jaučiasi geriau ir savo santykius vertina kaip labiau tenkinančius nei lygindami save su laimingesnėmis poromis (Broemer and Diehl, 2003; Buunk et al., 2001). Kitaip tariant, pasitenkinimui santykiais gali būti svarbus suvokiamas kito partnerio *lyginamasis pranašumas*, jo gebėji-

mas geriau patenkinti poreikius nei tai galėtų padaryti kiti galimi partneriai. Kaip nurodo Savitarpio priklausomybės teorija, lyginamasis pranašumas gali būti vertinamas dviem aspektais: lyginant esamus santykius su anksčiau buvusiais santykiais ir lyginant esamus santykius su tais santykiais, kuriuos asmuo mano galįs turėti su alternatyviais partneriais. Lyginamojo pranašumo veiksnys greičiausiai bus svarbesnis ankstesnę santykių patirtį turinčioms poroms, kurios turi galimybę palyginti savo esamus santykius su anksčiau buvusiais. Ankstesnių santykių patirties neturėjusiems partneriams palyginimas būtų labiau teorinis ir turbūt ne toks reikšmingas.

P. Broemeris ir M. Diehls (2003) pabrėžia, kad tokių tyrimų kaip lyginamojo pranašumo ryšio ir partnerių pasitenkinimo santykiais beveik nėra. Iki šiol, atliekant tyrimus (pvz., Bunk et al., 2001), tiriamieji būdavo prašomi savo santykius su partneriu palyginti su kitų porų santykiais, tačiau trūksta tyrimų, kad partneriai lygintų savo esamus santykius su savo buvusiais ar galimais santykiais. Anot C. E. Rusbult (1983), būtent suvokiamas esamo partnerio lyginamasis pranašumas turi įtakos tenkintis esamais santykiais ir santykių stabilumui.

Tikėtina, kad lyginamasis pranašumas bus svarbesnis nesusituokusioms poroms, nes šių porų buvimui kartu mažiau įtakos daro tokie objektyvūs demografiniai veiksniai kaip finansinė padėtis ir bendrų vaikų buvimas ir todėl svarbesni subjektyvūs veiksniai. Be to, kaip nurodo A. Maslauskaitė (2004), nesusituokusių porų santykiams yra būdingas mažesnis įsipareigojimas, todėl tokių santykių stabilumui dar daugiau įtakos daro partnerių pasitenkinimas santykiais. Tačiau nors registruojamų santuokų mažėja, o porų, gyvenančių neįregistravus partnerystės, daugėja (Maslauskaitė, 2004), nesusituokusių porų pasitenkinimo santykiais tyrimų Lietuvoje nėra. Apskritai lietuvių autorių domėji-

masis santykių stabilumui įtakos turinčiais veiksniais yra linkęs apsiriboti sociologiniais veiksniais ir vertybėmis (Maslauskaitė, 2004, 2002; Mitrikas, 2000; Stankūnienė, 2001; Stankūnienė ir kt., 2003). Partnerių pasitenkinimui tarpusavio santykiais įtakos turintys veiksniai kol kas lietuvių tyrinėtojų dėmesio nesulaukė.

Siekiant įvertinti veiksnius, turinčius įtakos partnerių pasitenkinimui santykiais, ir buvo atliktas šis tyrimas. Kadangi Lietuvoje nesusituokusių porų pasitenkinimo santykiais ypatumai iki šiol nebuvo tiriami, tyrimui pasirinktos nesusituokusios poros. Tyrimo tikslas buvo įvertinti partnerių pasitenkinimo santykiais ryšius su suvokiamu kito partnerio lyginamuoju pranašumu bei įvairiais partnerių tarpusavio elgesio rodikliais. Tyrimui buvo pasirinkti tokie pastaruoju metu mažiau tyrinėjami partnerių elgesio aspektai kaip kartu praleidžiamo laiko ilgumas, lytinių santykių dažnumas, dėmesio rodymo dažnumas, balso kėlimo bendraujant su partneriu dažnumas ir nesišnekėjimo su partneriu epizodų dažnumas.

Tyrimui buvo suformuluotos tokios hipotezės:

- 1) Nesusituokusių porų partnerių pasitenkinimas santykiais yra teigiamai susijęs su tokiu partnerių elgesiu kaip kartu praleidžiamas laikas ir jo trukmė, lytinių santykių dažnumas, dėmesio rodymo partneriui ir dėmesio sulaukimo iš partnerio dažnumas ir neigiamai susijęs su partnerių balso kėlimu ir nesišnekėjimo epizodų dažnumu.
- 2) Nesusituokusių porų partnerių pasitenkinimas santykiais yra teigiamai susijęs su suvokiamu partnerio lyginamuoju pranašumu, palyginti su buvusiu partneriu.
- 3) Kad partneriai būtų patenkinti santykiais, stipresnė yra partnerio lyginamojo pranašumo įtaka nei partnerių tarpusavio elgesio rodikliai.

Metodika

Dalyviai. Tiriant dalyvavo 102 tiriamieji – 51 heteroseksuali pora, tai yra 51 vyras ir 51 moteris. Tiriamųjų moterų amžius svyravo nuo 19 iki 26 metų (vidurkis 21,37 metų), o tiriamųjų vyrų amžius svyravo nuo 19 iki 28 metų (vidurkis 22,29 metų). Iš tiriant dalyvavusių porų 19 porų (37,3 proc.) nuolat gyveno kartu, o 32 poros (62,7 proc.) kartu negyveno. Poros buvo atrinktos patogiosios atrankos būdu, taikant sąlygą, kad abiem partneriams dabartiniai santykiai nebūtų pirmieji.

Įvertinimo būdai. Tiriamiesiems buvo pateiktas tyrimo būdų rinkinys, kurio pradžioje jie buvo paprašyti nurodyti savo amžių, lytį ir santykių trukmę. Toliau buvo pateikta Partnerio lyginamojo pranašumo skalė (PLPS), skirta nustatyti esamo partnerio lyginamajam pranašumui, palyginti su ankstesnių santykių partneriu, suvokiamos santykių kokybės skalė (PRQC) ir klausimai apie tai, kiek dienų per mėnesį partneriai praleidžia kartu, kiek kartų per mėnesį jie lytiškai santykiauja, kiek kartų per mėnesį tiriamasis (-oji) rodo dėmesį (staigmenos, komplimentai) partneriui (-ei) ir kiek kartų per mėnesį partneris (-ė) rodo dėmesį, kiek kartų per mėnesį pakelia balsą, nesišneka su partneriu (-e) ir kiek kartų per mėnesį vyksta atvirkštinis procesas.

Partnerio lyginamojo pranašumo skalė (PLPS). PLPS skalė buvo sukurta šiam tyrimui. Skalės teiginiai buvo suformuluoti remiantis literatūros, nagrinėjančios partnerių vienas kito poreikių tenkinimą (Dion K. K. and Dion K. L., 1996; Drigotas and Rusbult, 1992; Hassebrauck and Fehr, 2002; Legkauskas, 2004; Masuda, 2003), analize. Tiriamieji buvo prašomi palyginti esamą santykių partnerį su anksčiau buvusiu partneriu pagal 10 savybių – prisirišimą, supratimą, švelnumą, atvirumą, rūpestingumą, atidumą, saugumo jausmą, tolerantiškumą, ištikimybę ir

pastangas dėl partnerio. Tiriamųjų buvo prašoma nurodyti, kiek jie sutinka su atitinkamais teiginiais, pavyzdžiui, „palyginti su buvusiu partneriu, šis partneris yra švelnesnis...“ Vertinama buvo pagal 6 balų skalę nuo „visiškai nesutinku“ iki „visiškai sutinku“. Dešimties teiginių skalės faktorinė pagrindinių komponentų analizė parodė, kad skalė turi vienfaktorinę struktūrą (KMO = 0,892, Bartleto sferiškumo kriterijus = 728,709 ($p < 0,001$)). Vienas faktorius paaiškino 60,89 proc. duomenų variacijos. Skalė buvo labai patikima (Cronbach $\alpha = 0,926$).

Suvokiamos santykių kokybės skalė (Perceived Relationship Quality Components (PRQC)) (Fletcher et al., 2000) skirta įvertinti, ar individai patenkinti santykiais. Gavus autorių sutikimą naudoti skalę moksliniams tyrimams, jos teiginiai buvo anglų kalbos specialisto išversti į lietuvių kalbą. Paskui kitas vertėjas išvertė skalę vėl į anglų kalbą, abu vertėjai ir tyrėjas aptarė atsiradusius vertimo skirtumus ir kartu suderino tiksliausią vertimą. Skalę sudaro 6 teiginiai, tokie kaip: „ar stipriai mylite savo partnerį?“, „ar aistringi jūsų santykiai?“, „ar patenkinti esate savo santykiais?“ ir kt. Tiriamasis turi perskaityti kiekvieną teiginį ir apibraukti šalia esantį skaičių, labiausiai atitinkantį pasitenkinimo lygį (nuo 1 – „visiškai nepatenkintas“ iki 7 – „labai / visiškai patenkintas“). Šešių teiginių skalės faktorinė pagrindinių komponentų analizė patvirtino vienfaktorinę skalės struktūrą (KMO = 0,834, Bartleto sferiškumo kriterijus = 281,696 ($p < 0,001$)). Vieną faktorinę paaiškino 59,76 proc. duomenų variacijos. Pagal šį tyrimą skalei būdingas vidutinis patikimumas (Cronbach $\alpha = 0,85$).

Vienfaktorinė nepriklausomą ir priklausomą kintamąjį nustatančių priemonių (t. y. PLPS ir PRQC) struktūra padeda išvengti priklausomo ir nepriklausomo kintamojo persidengimo pavojaus, kylančio tiriant tokiu būdu (Hassebrauck and Fehr, 2002). Siekiant papildomai įsitikinti, kad PLPS ir PRQC tikrai nustato skir-

tingus kintamuosius, buvo atlikta bendra abi skalės sudarančių teiginių faktorinė analizė. Visų 16 teiginių faktorinė pagrindinių komponenčių analizė išskirstė teiginius į du faktorius, kurie paaiškino 62,74 proc. duomenų variacijos (KMO = 0,865, Bartleto sferiškumo kriterijus = 1222,684 ($p < 0,001$)). Dviejų faktorinės analizės išskirtų faktorių turinys visiškai atitiko PLPS ir PRQC skalių turinį, tai yra po faktorinės analizės nė vienas teiginys neatsidūrė ne savo skalėje.

Tyrimo eiga. Atrinkti tiriamieji buvo prašomi dalyvauti tiriant porų santykių ypatumus. Kiekviena pora klausimynus pildė atskirai. Poroms buvo pateikiami klausimynai – atskirai kiekvienam partneriui (pagal lytį) ir paaiškinama jų pildymo tvarka. Poros darbą stebėjo tyrinėtojas. Tiriamiesiems buvo garantuojamas anonimiškumas. Už dalyvavimą tiriant joks atlygis nebuvo siūlomas.

Tyrimo metu surinkti duomenys apdoroti statistinės analizės programinės įrangos paketu SPSS 13.0. Hipotezėms tikrinti buvo naudojamas Pearsono koreliacijos koeficientas ir hierarchinė daugialypė regresija. Priklausomu kintamuoju daugialypėje regresijoje buvo pasitenkinimas santykiais. Nepriklausomi kintamieji į

regresijos lygtį buvo įtraukiami dviem etapais: 1) partnerių tarpusavio elgesio rodikliai, 2) PLPS skalės rezultatai. Į regresijos lygtį buvo įtraukti tik tie kintamieji, kurių koreliacija su pasitenkinimu santykiais buvo statistiškai reikšminga.

Tyrimo rezultatai

Tiriamųjų porų santykių trukmė svyravo nuo 3 iki 60 mėnesių (vidurkis = 24,83 mėn., SD = 16,22 mėn.). Tyrimo kintamųjų aprašomoji statistika yra pateikta 1 lentelėje.

2 lentelėje pateiktos suvokiamos santykių kokybės, suvokiamo partnerio lyginamojo pranašumo, palyginus su anksčiau buvusiu partneriu, ir partnerių tarpusavio elgesio aspektų koreliacijos. Į koreliacinę lentelę taip pat įtraukti tiriamųjų amžiaus ir poros santykių trukmės kintamieji, nes jie taip pat gali sietis su pasitenkinimu santykiais (Olson and DeFrain, 1994).

Iš 2 lentelės matyti, kad tiriamųjų pasitenkinimas santykiais stipriausiai siejosi su partnerio lyginamuoju pranašumu, palyginus su anksčiau buvusiu partneriu ($r = 0,656$, $p < 0,001$). Taip pat buvo nustatytas reikšmingas pasitenkinimo santykiais ryšys atsižvelgiant į kartu su partneriu praleidžiamo laiko trukmę ($r = 0,275$,

1 lentelė. Tyrimo kintamųjų aprašomoji statistika ($N = 102$)

	Minimali reikšmė	Maksimali reikšmė	M	SD
Partnerio lyginamasis pranašumas (PLPS)	19	58	46,65	10,84
Kartu praleidžiamo laiko trukmė (dienos per mėnesį)	4	31	21,87	8,32
Lytinių santykių dažnumas (per mėnesį)	1	48	10,49	7,68
Partnerio rodomo dėmesio ženklų dažnumas (per mėnesį)	0	100	9,7	15,06
Partneriui rodomo dėmesio ženklų dažnumas (per mėnesį)	0	100	11,13	15,00
Kiek kartų per mėnesį partneris pakelia balsą	0	25	3,72	4,90
Kiek kartų per mėnesį pakelia balsą tiriamasis	0	15	3,05	3,86
Kiek kartų per mėnesį partneris nešneka	0	30	2,81	5,39
Kiek kartų per mėnesį nešneka tiriamasis	0	50	2	5,32
Pasitenkinimas santykiais (PQRC)	17	42	36,09	5,42

2 lentelė. Pasitenkinimo santykiiais, lyginamojo pranašumo ir partnerių tarpusavio elgesio aspektų koreliacijos

	Amžius	Santykių trukmė (mėnesiai)	Partnerio lyginamasis pranašumas (PLPS)	Kartu praleidžiamo laiko trukmė (dienos per mėnesį)	Lytinių santykių dažnumas (per mėnesį)	Partnerio rodomo dėmesio ženklų dažnumas (per mėnesį)	Partneriui rodomo dėmesio ženklų dažnumas (per mėnesį)	Kiek kartų per mėnesį pakelia balsą	Kiek kartų per mėnesį partneris pakelia balsą	Kiek kartų per mėnesį partneris nešneka	Kiek kartų per mėnesį partneris nešneka	Kiek kartų per mėnesį pakelia balsą	Kiek kartų per mėnesį partneris nešneka	Pasitenkinimas santykiiais (PQRC)
Amžius														
Santykių trukmė (mėnesiai)	0,336(**)													
Partnerio lyginamasis pranašumas (PLPS)	0,170	0,102												
Kartu praleidžiamo laiko trukmė (dienos per mėnesį)	0,165	0,253(*)	0,231(*)											
Lytinių santykių dažnumas (per mėnesį)	0,115	-0,061	-0,010	0,102										
Partnerio rodomo dėmesio ženklų dažnumas (per mėnesį)	-0,181	-0,097	0,126	-0,087	-0,016									
Partneriui rodomo dėmesio ženklų dažnumas (per mėnesį)	-0,246(*)	-0,077	0,046	-0,067	-0,074	0,912(**)								
Kiek kartų per mėnesį partneris pakelia balsą	-0,182	0,078	-0,435(**)	0,061	0,249(*)	-0,045	0,027							
Kiek kartų per mėnesį partneris nešneka	-0,088	0,132	-0,305(**)	0,254(*)	0,269(**)	-0,054	-0,053	0,472(**)						
Kiek kartų per mėnesį partneris nešneka	0,115	0,103	-0,267(*)	0,045	0,123	-0,149	-0,159	0,566(**)	0,318(**)					
Kiek kartų per mėnesį partneris nešneka	0,003	-0,064	0,002	0,035	-0,073	-0,024	-0,030	0,016	0,118	-0,102				
Tenkimasis santykiiais (PQRC)	0,077	0,048	0,656(**)	0,275(**)	0,118	0,253(*)	0,220(*)	-0,341(**)	-0,298(**)	-0,197(*)	0,068			

** Koreliacija reikšminga, kai $p < 0,01$.

* Koreliacija reikšminga, kai $p < 0,05$.

$p < 0,01$) bei partneriui rodomų dėmesio ženklų skaičių ($r = 0,220$, $p < 0,05$) ir partnerio rodomų dėmesio ženklų skaičių ($r = 0,253$, $p < 0,05$). Pasitenkinimas santykiškai neigiamai siejosi su tokiais konflikto rodikliais kaip partnerio balso kėlimo ($r = -0,341$, $p < 0,001$) ir nešnekėjimo su tiriamuoju ($r = -0,197$, $p < 0,05$) dažnumas bei jo balso kėlimo dažnumas ($r = -0,298$, $p < 0,01$). Statistiškai reikšmingo pasitenkinimo santykiškai ir tiriamųjų amžiaus, santykių trukmės, lytinių santykių dažnumo ir nešnekėjimo su partneriu dažnumo ryšio nebuvo rasta.

Vidutinio stiprumo statistiškai reikšmingas ryšys buvo rastas tokių konflikto rodiklių kaip partnerio balso kėlimo dažnumas, tiriamojo balso kėlimo dažnumas ir partnerio nešnekėjimo su tiriamuoju dažnumas, tačiau šių rodiklių ryšys ir tiriamojo nešnekėjimo su partneriu dažnumas nebuvo statistiškai reikšmingi. Kita vertus, tiriamojo partneriui rodomų dėmesio ženklų dažnumas itin stipriai siejosi partnerio tiriamajam rodomų dėmesio ženklų dažnumu ($r = 0,912$, $p < 0,001$). Įdomu tai, kad lytinių santykių dažnumas buvo statistiškai reikšmingai susijęs su tiriamojo balso kėlimo dažnumu ($r = 0,269$, $p < 0,01$) ir partnerio balso kėlimo dažnumu ($r = 0,249$, $p < 0,05$), o lytinių santykių dažnumo koreliacijos su partnerio ir partneriui rodomo dėmesio ženklų dažnumu, partnerių kartu praleidžiamo laiko trukme ir pasitenkinimo santykiškai buvo nereikšmingos.

Siekiant nustatyti, kokią dalį pasitenkinimo santykiškai variacijos prognozuoja partnerių tarpusavio elgesio rodikliai ir kokią – partnerio lyginamasis pranašumas, palyginus su anksčiau buvusiu santykių partneriu – buvo atlikta hierarchinė daugialypė regresija.

Pirmojo etapo metu į regresijos lygtį buvo įtraukti šeši partnerių tarpusavio elgesio rodikliai – kartu praleidžiamo laiko trukmė, partneriui ir partnerio rodomo dėmesio dažnumas, partnerio balso pakėlimo dažnumas, tiriamojo bal-

so pakėlimo dažnumas bei partnerio nešnekėjimo su tiriamuoju dažnumas. Regresijos lygtis buvo skaičiuojama naudojant žingsninį (*stepwise*) metodą, kai pirmas į lygtį įtraukiamas nepriklausomas kintamasis, turintis didžiausią koreliaciją su priklausomu kintamuoju, o tolesni kintamieji į lygtį įtraukiami dalinės koreliacijos mažėjimo tvarka su sąlyga, kad dėl jų įtraukimo į lygtį atsirandantis R^2 pokytis yra statistiškai reikšmingas (t. y. F kriterijaus reikšmės pokyčio reikšmingumas $p < 0,05$).

Galutinė pirmojo etapo regresijos lygtis parodė, kad pasitenkinimo santykiškai prognozei reikšmingos įtakos turėjo keturi kintamieji – partnerio balso kėlimo dažnumas ($\beta = -0,222$, $t = -2,345$, $p = 0,021$), partnerių kartu praleidžiamo laiko trukmė ($\beta = 0,381$, $t = 4,408$, $p < 0,001$), partnerio tiriamajam rodomo dėmesio ženklų dažnumas ($\beta = 0,262$, $t = 3,134$, $p = 0,002$) ir tiriamojo balso kėlimo dažnumas ($\beta = -0,276$, $t = -2,826$, $p = 0,006$). Pirmo etapo regresijos lygtyje tiriamojo partneriui rodomo dėmesio dažnumas ($\beta = -0,12$, $t = -0,57$, $p = 0,955$) ir partnerio nešnekėjimo su tiriamuoju dažnumas ($\beta = 0,058$, $t = 0,565$, $p = 0,573$) unikalios reikšmingos įtakos prognozuojant pasitenkinimo santykiškai variaciją neturėjo.

Keturi į lygtį patekę kintamieji paaiškino 30,1 proc. pasitenkinimo santykiškai duomenų variacijos (žr. 3 lentelę). Į lygtį patekusių kintamųjų paaiškinamos pasitenkinimo santykiškai variacijos dalys buvo gana panašios – partnerio balso kėlimo dažnumas paaiškino 10,7 proc. pasitenkinimo santykiškai variacijos, partnerių kartu praleidžiamo laiko trukmė papildomai paaiškino 8,1 proc. priklausomo kintamojo variacijos, partnerio tiriamajam rodomo dėmesio dažnumas pridėjo 6,3 proc. variacijos, o tiriamojo balso kėlimo dažnumas papildomai paaiškino 5 proc. pasitenkinimo santykiškai duomenų variacijos.

3 lentelė. Pasitenkinimo santykiais ir partnerių tarpusavio elgesio rodiklių ryšio regresijos lygties R^2_{adj} charakteristikos

Modelis	R	R^2	R^2_{adj}	Pokyčio statistiniai rodikliai				
				R^2 pokytis	F pokytis	df1	df2	F pokyčio p
1	0,341 ^(a)	0,116	0,107	0,116	13,125	1	100	0,000
2	0,451 ^(b)	0,204	0,188	0,088	10,897	1	99	0,001
3	0,523 ^(c)	0,274	0,251	0,070	9,437	1	98	0,003
4	0,573 ^(d)	0,329	0,301	0,055	7,989	1	97	0,006

^a Nepriklausomi kintamieji: (konstanta), kiek kartų per mėnesį partneris pakelia balsą.

^b Nepriklausomi kintamieji: (konstanta), kiek kartų per mėnesį partneris pakelia balsą, kartu praleidžiamo laiko trukmė.

^c Nepriklausomi kintamieji: (konstanta), kiek kartų per mėnesį partneris pakelia balsą, kartu praleidžiamo laiko trukmė, partnerio rodomo dėmesio ženklų dažnumas.

^d Nepriklausomi kintamieji: (konstanta), kiek kartų per mėnesį partneris pakelia balsą, kartu praleidžiamo laiko trukmė, partnerio rodomo dėmesio ženklų dažnumas, kiek kartų per mėnesį pakelia balsą tiriamasis.

I antrojo etapo regresijos lygtį šalia minėtų šešių partnerių tarpusavio elgesio rodiklių kaip nepriklausomas kintamasis buvo įtrauktas partnerio lyginamojo pranašumo skalės (PLPS) balsas. Galutinė antrojo etapo regresijos lygtis parodė, kad pasitenkinimo santykiais prognozei reikšmingos unikalios įtakos turėjo tik du kintamieji – partnerio lyginamasis pranašumas ($\beta = 0,647$, $t = 8,805$, $p < 0,001$) ir tiriamojo partneriui per mėnesį rodomo dėmesio ženklų dažnumas ($\beta = 0,190$, $t = 2,586$, $p = 0,011$). Partnerio balso kėlimo dažnumas ($\beta = -0,080$, $t = -0,976$, $p = 0,332$), partnerių kartu praleidžiamo laiko trukmė ($\beta = 0,147$, $t = 1,968$,

$p < 0,052$), partnerio tiriamajam rodomo dėmesio ženklų dažnumas ($\beta = -0,008$, $t = -0,044$, $p = 0,965$), tiriamojo balso kėlimo dažnumas ($\beta = -0,100$, $t = -1,303$, $p = 0,196$) ir partnerio nesišnekėjimo su tiriamuoju dažnumas ($\beta = 0,006$, $t = 0,082$, $p = 0,935$) unikalios reikšmingos įtakos prognozuojant pasitenkinimo santykiais variaciją neturėjo.

Du į lygtį patekę kintamieji paaiškino 45,6 proc. pasitenkinimo santykiais duomenų variacijos (žr. 4 lentelę). Kintamųjų paaiškinamos tenkinimosi santykiais variacijos dalys buvo labai nevienodos – partnerio lyginamasis pranašumas paaiškino 42,5 proc. pasitenkinimo san-

4 lentelė. Pasitenkinimo santykiais ir partnerio lyginamojo pranašumo bei partnerių tarpusavio elgesio rodiklių ryšio regresijos lygties R^2_{adj} charakteristikos

Modelis	R	R^2	R^2_{adj}	Pokyčio statistiniai rodikliai				
				R^2 pokytis	F pokytis	df1	df2	F pokyčio p
1	0,656 ^(a)	0,430	0,425	0,430	75,527	1	100	0,000
2	0,683 ^(b)	0,466	0,456	0,036	6,686	1	99	0,011

^a Nepriklausomi kintamieji: (konstanta), lyginamasis pranašumas.

^b Nepriklausomi kintamieji: (konstanta), lyginamasis pranašumas, partneriui rodomo dėmesio ženklų dažnumas.

tykiais duomenų variacijos, kai tiriamojo partneriui rodomo dėmesio ženklų dažnumas papildomai paaiškino tik 3,1 proc. priklausomo kintamojo variacijos.

Rezultatų aptarimas

Kaip ir buvo tikėtasi, remiantis kitų autorių darbais (pvz., Feeney, 2002; Hassebrauck and Fehr, 2002), tyrimo metu buvo rastos reikšmingos partnerių pasitenkinimo poros santykiais ir pozityvaus bei negatyvaus partnerių elgesio vienas kito atžvilgiu rodiklių koreliacijos. Buvo rasta pasitenkinimo santykiais ir tokių konfliktiško elgesio rodiklių kaip partnerio elgesio – balso kėlimo dažnumas ir tiriamojo balso kėlimo dažnumas – didžiausia koreliacija. Ši koreliacija buvo neigiama. Kita vertus, pasitenkinimas santykiais teigiamai, tačiau kiek silpniau siejosi su kartu praleidžiamo laiko trukme ir partnerių vienas kitam rodomo dėmesio ženklų dažnumu.

Įdomu pažymėti, kad nebuvo rasta statistiškai patikimo lytinių santykių dažnumo ir partnerių pasitenkinimo poros santykiais ryšio. Šis rezultatas prisideda prie pastaruoju metu literatūroje besiformuojančio sutarimo, kad lytiniai santykiai yra menkiau susiję su pasitenkinimu santykiais nei emociniai santykių aspektai, tokie kaip partnerių sutarimas ir artumas (Hassebrauck and Fehr, 2002; Olson and DeFrain, 1994). Kaip nurodo D. H. Olsonas and J. DeFrainas (1994), problemos lytinių santykių srityje turi stiprios neigiamos įtakos pasitenkinimui santykiais, tačiau dažni ir tenkinantys lytiniai santykiai nėra pakankami bendram pasitenkinimui ir poros santykiams užtikrinti.

Taip pat nebuvo rasta santykių trukmės bei pasitenkinimo santykiais ryšių. Šis rezultatas leidžia manyti, kad nors didelis pasitenkinimas santykiais paprastai prognozuoja ilgesnę santykių trukmę (pvz., Broemer and Diehl, 2003; Masuda, 2003), tačiau ilgesnė santykių trukmė nebūtinai yra susijusi su geresniu pasitenkinimu

santykiais. Kitaip tariant, patenkintos santykiais poros yra linkusios likti kartu ilgiau, tačiau ilgai kartu būnančios poros ne visada yra labiausiai patenkintos santykiais. Laikui bėgant, kai kurių porų pasitenkinimas santykiais gali ir blėsti. Norint atsakyti į klausimą, kokie veiksniai lemia pasitenkinimo santykiais menkėjimą laikui bėgant, reikia atlikti longitudinalius tyrimus.

Regresijos analizė parodė, kad partnerių tarpusavio elgesio rodikliai paaiškino 30,1 proc. pasitenkinimo santykiais duomenų variacijos. Didesnė dalis šios variacijos (15,7 proc.) teko konfliktą liudijantiems elgesio rodikliams – partnerio balso kėlimo dažnumui ir tiriamojo balso kėlimo dažnumui. Šie rezultatai prieštarauja kitų autorių (Olson and DeFrain, 1994) teiginiams, kad pasitenkinimui santykiais svarbesnis yra teigiamas, o ne neigiamas partnerių tarpusavio elgesio dažnumas.

Tyrimo rezultatai patvirtino hipotezę apie partnerio lyginamojo pranašumo ryšį su pasitenkinimu santykiais. Partnerio lyginamojo pranašumo skalės balai su pasitenkinimo santykiais skalės balais koreliavo gerokai stipriau nei bet kuris kitas tyrimo kintamasis. Be to, regresijos lygtis parodė, kad PLPS balai paaiškina daugiau pasitenkinimo santykiais duomenų variacijos nei visi partnerių elgesio rodikliai kartu sudėjęs. Vienintelis partnerių elgesio rodiklis, kuris paaiškino papildomos pasitenkinimo santykiais duomenų variacijos (3,1 proc.), buvo partneriui rodomo dėmesio ženklų dažnumas. Šie duomenys patvirtina pastaruoju metu literatūroje (Berger and Janoff-Bulman, 2006; Franiuk et al., 2002; Traum, 2002) dažnai akcentuojamą partnerių išitikinimų apie santykius ir santykių suvokimo svarbą jų pasitenkinimui santykiais. Iš tikrųjų pasitenkinimą santykiais gali lemti ne tik ir ne tiek realus partnerių elgesys vienas kito atžvilgiu, kiek to elgesio suvokimas ir interpretavimas. Pavyzdžiui, tyrinėdami pastangų ryšius su pasitenkinimu santykiais, A. R. Berger ir R. Ja-

noff-Bulmanas (2006) rado, kad priklausomai nuo įvertinimo, kurio sulaukdavo jų pastangos, tiriamieji tą pačią savo pagalbą partneriui traktuodavo kaip santykių sąnaudas (kurios mažindavo pasitenkinimą santykiais) arba kaip prasmingą investiciją į santykius (kuri didindavo pasitenkinimą santykiais).

Reikėtų atkreipti dėmesį, kad šis tyrimas yra koreliacinio pobūdžio, todėl jo rezultatai nesuteikia galimybės tvirtinti esant suvokiamo partnerio lyginamojo pranašumo, palyginus su buvusių santykių partneriu, ir pasitenkinimo esamais santykiais priežastinius ryšius. Gali būti, kad patenkinti santykiais tiriamieji yra linkę suvokti savo partnerio privalumus ir nepastebėti jo trūkumų, o nepatenkinti santykiais, priešingai – linkę atkreipti dėmesį į trūkumus ir ignoruoti privalumus. Be to, visi šio tyrimo dalyviai buvo jaunesni nei 30 metų ir esami tyrimo dalyvių santykiai trunka vidutiniškai kiek ilgiau nei 2 metus. Ankstesni santykiai jų gyvenime buvo dar ne taip seniai, todėl gali būti, kad esami santykių partnerio palyginimas su buvusiu jiems yra ryškesnis ir svarbesnis esamus santykius vertinant, nei būtų, tarkim, po 10 metų. Norint šiuos

spėjimus patvirtinti arba atmesti, reikėtų atlikti longitudinalinius tyrimus.

Išvados

- 1) Nesusituokusių porų partnerių pasitenkinimas santykiais yra teigiamai susijęs su tokiais partnerių elgesio motyvais kaip kartu praleidžiamo laiko trukmė, rodomo dėmesio partneriui ir sulaukiamo dėmesio dažnumas ir neigiamai susijęs su partnerių balso kėlimo ir partnerio nesišnekėjimo su tiriamuoju epizodų dažnumu.
- 2) Nesusituokusių porų partnerių pasitenkinimas santykiais yra teigiamai susijęs su suvokiamu partnerio lyginamuoju pranašumu, palyginus su buvusiu partneriu.
- 3) Partnerio lyginamasis pranašumas paaiškina daugiau pasitenkinimo santykiais rezultatų dispersijos nei visi partnerių tarpusavio elgesio rodikliai kartu sudėjus. Šalia partnerio lyginamojo pranašumo, papildomos pasitenkinimo santykiais duomenų variacijos regresijos lygtyje paaiškino tik tiriamojo partneriui rodomo dėmesio ženklų dažnumas.

LITERATŪRA

Addis J., Bernard M. E. Marital adjustment and irrational beliefs // *Journal of Rational-Emotive & Cognitive-Behavior Therapy*. 2002, vol. 20, p. 3–13.

Berger A. R., Janoff-Bulman R. Costs and satisfaction in close relationships: The role of loss-gain framing // *Personal Relationships*. 2006, vol. 13, p. 53–68.

Broemer P., Diehl M. What you think is what you get: Comparative evaluations of close relationships // *Personality and Social Psychology Bulletin*. 2003, vol. 29, p. 1560–1569.

Buunk B. P. Affiliation, attraction, and close relationships // *Introduction to Social Psychology* / Ed. by M. Hewstone, W. Stroebe. (3rd ed.). Oxford: Blackwell Publishers, 2001, p. 372–400.

Buunk B. P., Oldersma, F. L., de Dreu, C. K. W. Enhancing satisfaction through downward comparison: The role of relational discontent and individual diffe-

rences in social comparison orientation // *Journal of Experimental Social Psychology*. 2001, vol. 37, p. 452–467.

Clark M. S., Grote N. K. Why aren't indices of relationship costs always negatively related to indices of relationship quality? // *Personality and Social Psychology Review*. 1998, vol. 2, p. 2–17.

Dion K. K., Dion K. L. Cultural perspectives on romantic love // *Personal Relationships*. 1996, vol. 3, p. 5–17.

Drigotas S. M., Rusbult C. E. Should I stay or should I go? A dependence model of breakups // *Journal of Personality and Social Psychology*. 1992, vol. 62, p. 62–87.

Feeney J.A. Attachment, marital interaction, and relationship satisfaction: A diary study // *Personal Relationships*. 2002, vol. 9, p. 39–55.

- Festinger, L. A theory of social comparison processes // *Human Relations*. 1954, vol. 7, 286–299.
- Finkenauer C., Engels R. C., Branje S. J., Meeus W. Disclosure and relationship satisfaction in families // *Journal of Marriage and Family*. 2004, vol. 66, p. 195–209.
- Fletcher G. J. O., Simpson J. A., Thomas G. The measurement of perceived relationship quality components: A confirmatory factor analytic approach // *Personality and Social Psychology Bulletin*. 2000, vol. 26, p. 340–354.
- Franiuk R., Cohen D., Pomerantz, E. M. Implicit theories of relationships: Implications for relationship satisfaction and longevity // *Personal Relationships*. 2002, vol. 9, p. 345–367.
- Greff A. P. Characteristics of families that function well // *Journal of Family Issues*. 2000, vol. 21, p. 948–962.
- Halford W. K. The mature of couple relationship education: Suggestions on how it can make a difference // *Family Relations*. 2004, vol. 53, p. 559–566.
- Hassebrauck M., Fehr B. Dimensions of relationship quality // *Personal Relationships*. 2002, vol. 9, p. 253–270.
- Jones J. T., Cunningham J. D. Attachment styles and other predictors of relationship satisfaction in dating couples // *Personal Relationships*. 1996, vol. 3, p. 387–399.
- Kelley H. H., Thibaut, J. W. *Interpersonal relations: A theory of interdependence*. New York: Wiley, 1978.
- Legkauskas V. Žmogaus socialinės motyvacijos pagrindai // *Sociologija: mintis ir veiksmai*. 2004, t. 2, p. 53–64.
- Maslauskaitė A. *Meilė ir santuokos pokyčiai Lietuvoje*. Vilnius: Mokslo aidai, 2004.
- Maslauskaitė A. Tarpasmeninių santykių inertiškumo šeimoje problemos // *Filosofija, sociologija*. 2002, t. 1, p. 77–81.
- Masuda M. Meta-analysis of love scales: Do various love scales measure the same psychological constructs? // *Japanese Psychological Research*. 2003, vol. 45, p. 25–37.
- Meyers S. A., Landsberger S. A. Direct and indirect pathways between adult attachment style and marital satisfaction // *Personal Relationships*. 2002, vol. 9, p. 159–172.
- Mitrikas A. A. Šeimos vertybių pokyčiai pastaruosiu dešimtmečiu // *Filosofija, sociologija*. 2000, t. 4, p. 67–73.
- Navaitis G. *Lietuvos šeima: psichoterapinis aspektas*. Vilnius: Tyto alba, 1999.
- Noller P. What is this thing called love? Defining the love that supports marriage and family // *Personal Relationships*. 1996, vol. 3, p. 97–115.
- Olson D. H., DeFrain J. *Marriage and the family: Diversity and strenghts*. Mountain View: Mayfield, 1994.
- Rusbult C. E. A longitudinal test of the investment model: The development (and deterioration) of satisfaction and commitment in heterosexual involvements // *Journal of Personality and Social Psychology*. 1983, vol. 45, p. 101–117.
- Stackert R. A., Bursik K. Why am I unsatisfied? Adult attachment style, gendered relationship beliefs, and young adult romantic relationship satisfaction // *Personality and Individual Differences*. 2003, vol. 34, p. 1419–1430.
- Stankūnienė V. Šeimos kūrimo strategijos kitimas Lietuvoje: nuo tradicinio prie modernaus modelio // *Lietuvos mokslas*. Vilnius, 2001, t. 4, p. 183–197.
- Stankūnienė V., Jonkarytė A., Mitrikas A. A. Šeimos transformacija Lietuvoje: požymiai ir veiksniai // *Filosofija, sociologija*. 2003, t. 2, p. 51–58.
- Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, 2005 // <https://www.stat.gov.lt/lt/pages/view?id=1335>
- Traum S., The Benefits of Illusions and Optimism for Satisfaction in Relationships // *Personal Relationships*. 2002, vol. 9, p. 253–270.

RELATIONSHIP BETWEEN PARTNER'S COMPARATIVE SUPERIORITY, RELATIONSHIP BEHAVIORS, AND RELATIONSHIP SATISFACTION IN COUPLES

Visvaldas Legkauskas

Summary

Relationship satisfaction is one of the main determinants of stability of couple relationships. The past two decades witnessed a growing number of studies of factors affecting relationship satisfaction in couples, including both behavioral aspects and subjective factors. However, influence of various aspects of experience of previous relationship on relationship satisfaction in later relationships has been studied much less extensively. In particular, there have been no studies on how perceived superiority of the current partner over previous partner might affect relationship satisfaction in the current relationship. The purpose of the present study was to supplement the body of research with a data on relationship between partner's comparative superiority, relationship behaviors, and relationship satisfaction in dating couples.

Subjects in the present study were 51 heterosexual couple in dating relationship. Age of the subjects ranged from 19 to 28 years. Couples were selected for this study under the condition that the present relationship was not the first experience of steady dating relationship for either of the partners.

Subjects were given a battery of instruments, which included Perceived Relationship Quality Components scale (Fletcher et al., 2000) for measurement of relationship satisfaction, Partner's Comparative Superiority scale constructed specifically for the present study, and a number of questions on frequency of various relationship behaviors, including sex, signs of attention given to and received from the partner, yelling by the partner or by the subject, not talking by the partner

or to the partner and amount of time spent together with the partner.

Correlation between relationship satisfaction and partner's comparative superiority was strong and highly significant ($r = 0.656$, $p < 0.001$). There were also significant positive correlations between relationship satisfaction and amount of time spent together with the partner ($r = 0.275$, $p < 0.01$), number of signs of attention given to the partner ($r = 0.220$, $p < 0.05$) and number of signs of attention received from the partner ($r = 0.253$, $p < 0.05$). On the other hand, relationship satisfaction correlated negatively with such behavioral indicators of conflict as frequency of yelling by the partner ($r = -0.341$, $p < 0.001$), not talking by the partner ($r = -0.197$, $p < 0.05$) and frequency of the subject yelling at the partner ($r = -0.298$, $p < 0.01$).

To assess the relative importance of partner's comparative superiority and behavioral aspects of relationship to relationship satisfaction, multiple regression analysis was conducted. The final regression equation indicated that only two variables – partner's comparative superiority and the number of signs of attention given by the subject to the partner – made significant unique contribution towards explaining variance of relationship satisfaction. The two variables accounted for 45.6 percent of variance of relationship satisfaction, of which 42.5 percent was accounted for by partner's comparative superiority.

Key words: partner's comparative superiority, relationship satisfaction, couple relationships.